

VOORLOPIG VERSLAG

Nr. 4

De vaste commissie voor onderwijs, met het voorbereidend onderzoek van dit wetsontwerp belast, heeft de eer van haar voorlopige bevindingen als volgt verslag te doen.

De leden, behorend tot de fracties van K.V.P., A.R.P. en C.H.U., hadden in beginsel geen bezwaren tegen de voorgestelde regeling, maar vroegen zich af of onder de gegeven omstandigheden verdere behandeling van het wetsontwerp nog wel mogelijk is. Zij herinnerden in dit verband aan de bedenkingen, door hen geuit in de openbare commissievergaderingen van 29 maart en 5 april en in de plenaire vergadering van 12 april jl. Alvorens een definitief standpunt te bepalen wilden deze leden dan ook nog enkele kritische vragen en opmerkingen aan de Minister voorleggen.

In de eerste plaats zouden zij gaarne vernemen of het onderzoek naar de mogelijkheid van regionale invoering van de tweede dag gedeeltelijke leerplicht voor vijftienjarigen inmiddels is afgerond en, zo ja, tot welke resultaten dit onderzoek geleid heeft. Zijn van het Georganiseerd Schoolwezen Beroeps- en van het leerlingwezen inmiddels wel voldoende gegevens ontvangen om tot een verantwoorde beslissing te kunnen komen?

Naar het oordeel van deze leden dient bij invoering van een tweede dag gedeeltelijke leerplicht niet alleen vermeden te worden dat deze tweede dag een loutere herhaling van de eerste wordt, maar tevens dat programma's tot stand komen die uit twee dagen vormingswerk of uit twee dagen beroepsbegeleidend onderwijs bestaan. Een dergelijke eenzijdige ontwikkeling dient te worden voorkomen. De invoering van de tweede dag is het geëigende moment om te komen tot een integratie van beide werksoorten. Kan de Minister deze zienswijze delen? Is hij ook niet van oordeel dat een verder uiteengroeien van beide werksoorten moet worden vermeden? En kan hij bovendien mededelen of en in hoeverre er al op integratie gebaseerde programma's gereed zijn die het mogelijk maken de tweede dag gedeeltelijke leerplicht in bepaalde delen van het land op verantwoorde wijze in te voeren?

De aan het woord zijnde leden vroegen zich af of niet rekening moet worden gehouden met de waarschijnlijkheid dat, indien er al instituten zijn die kunnen starten met een volledig verantwoord tweedagenprogramma, gebaseerd op zowel vormingswerk als beroepsbegeleidend onderwijs, dit slechts zo incidenteel het geval zal zijn dat daarmee nog geenszins verantwoorde invoering van de tweede dag in een gehele regio te verwezenlijken valt. Is, gelet op deze waarschijnlijkheid, streeksgewijze invoering van de tweede dag eigenlijk wel mogelijk?

Deze leden noemden het opmerkelijk dat in het centraal akkoord nog sprake was van invoering van de tweede dag in die regio's waar dat op verantwoorde wijze zou kunnen gebeuren, terwijl het wetsontwerp nu uitgaat van aanwijzing van de regio's waar invoering *niet* mogelijk zal zijn. Kan de Minister mededelen waarom van de oorspronkelijke benadering is afgeweken? Welke criteria zullen overigens worden gehanteerd bij het bepalen van de delen van het land waarvoor de verplichting van de tweede dag niet zal gelden?

Ook zouden deze leden gaarne vernemen hoe de Minister denkt over de problemen die zich zullen voordoen in de grensgebieden tussen niet en wel aangewezen streken van het land. Zal de tweedaagse leerplicht gelden voor een vijftienjarige die woont in een aangewezen streek, maar daarbuiten werkzaam is, en zal, omgekeerd, de leerplicht van kracht zijn indien een vijftienjarige werkzaam is bij een bedrijf in een streek waar de tweede dag is ingevoerd, maar woont in een streek waar dit niet het geval is? De tot de V.V.D.-fractie behorende leden sloten zich bij deze vragen aan.

Op 22 februari 1972 is aan de Sociaal-Economische Raad advies gevraagd over de rechtspositie van de werkende jongeren en de stage-problematiek bij de ontwikkeling van nieuwe onderwijsvormen in het kader van de gedeeltelijke leerplicht, aldus nog steeds dezelfde leden. Op 15 december 1972 is een nader advies gevraagd in verband met het opvangen van de betrokken jongeren in hun arbeidssituatie. De S.E.R. heeft hierop geantwoord op 5 maart 1973. Hoe denkt de Minister over deze problematiek? Verdient het geen aanbeveling eerst het nodige te regelen op het gebied van de arbeidssituatie, en pas daarna voort te gaan met uitbreiding van de gedeeltelijke leerplicht? Kan de Minister medelen wanneer het S.E.R.-advies te verwachten valt op de aanvraag van 22 februari 1972?

De aan het woord zijnde leden zouden, in het licht van hun hierboven weergegeven vragen en opmerkingen, van de Minister willen vernemen of de mogelijkheden tot invoering van de tweede dag gedeeltelijke leerplicht, zij het ook regionaal, nog wel aanwezig zijn te achten. Ook vroegen zij zich af of in de korte tijd die tot 1 augustus 1973 rest de problemen met betrekking tot het aantrekken van personeel en het ter beschikking krijgen van voldoende gebouwen nog wel zijn op te lossen.

Ten slotte vroegen deze leden de Minister naar aanleiding van het voorgestelde eerste lid van artikel 4c, of hij niet van oordeel is dat invoering van een tweedaagse leerplicht voor vijftien- en zestienjarigen en van een ééndaagse leerplicht voor zeventienjarigen wettelijk behoort te worden vastgelegd, en niet haar grond dient te vinden in een algemene maatregel van bestuur.

De tot de P.v.d.A.-fractie behorende leden stonden afwijzend tegenover het onderhavige voorstel om regionale invoering van een tweedaagse leerplicht voor vijftienjarigen mogelijk te maken.

Het woog deze leden zwaar dat de mogelijkheid van regionale invoering bij het centraal akkoord was overeengekomen. Zij wezen er echter op dat nadien gebleken is van een ernstig verschil in interpretatie tussen de ambtsvoorganger van de Minister en, onder meer, henzelf. Indien door het tijdig beschikbaar stellen van allerlei faciliteiten het mogelijk was geweest een invoering „overall, tenzij” te verwezenlijken in plaats van een invoering „daar, waar mogelijk”, zouden rechtsongelijke omstandigheden tot een zodanig minimum zijn teruggebracht dat regionale invoering, hoewel niet fraai, overwogen had kunnen worden.

Naar het oordeel van deze leden moet, nog afgezien van de uitvoeringsproblemen, verwacht worden dat regionale invoering op beperkte schaal door de dan te ervaren rechtsongelijkheid, die bij de betrokken groep jongeren vooral ook sociaal doorwerkt, een demotiverende invloed zal hebben. Voorts meenden zij dat de opbouw van goede scholings- en vormingsmogelijkheden voor de (nu nog) werkende jongeren eerder schade dan voordeel zouden ondervinden van een beperkte regionale invoering van de tweede dag.

Deze leden kwamen tot de slotsom dat het onder de gegeven omstandigheden, hoezeer zij ook betreurden dat integrale invoering van de tweede dag per 1 augustus 1973 inmiddels niet meer mogelijk is, verre de voorkeur verdient een regionale invoering achterwege te laten en alle krachten in te spannen ter voorbereiding van een verantwoorde integrale invoering per 1 augustus 1974.

Ook de tot de fractie van de V.V.D. behorende leden vroegen zich af of wel reële uitvoeringsmogelijkheden voor de voorgestelde wetswijziging aanwezig zijn.

Zij sloten zich aan bij de beschouwingen van de zijde van de fracties van de K.V.P., A.R.P. en C.H.U. over de noodzaak van integratie van vormingswerk en beroepsbegeleidend onderwijs. Zij merkten daarbij in het algemeen op dat voor hen de kwalitatieve aspecten van dit onderwijs voorshands zwaarder wogen dan de kwantitatieve. Onder geen beding, zo meenden zij, mogen vormingswerk en leerlingstelsel verder uit elkaar groeien.

De aan het woord zijnde leden zouden gaarne door de minister bevestigd zien dat de kern van het komende participatie-onderwijs, te weten een combinatie van onderwijs en vorming, door het voorliggende regeringsvoorstel op geen enkele wijze zal worden aangetast, maar daardoor integendeel alleen maar kan worden versterkt.

De tot de V.V.D.-fractie behorende leden vroegen voorts wanneer een voorstel tegemoet kan worden gezien om de Wet op het leerlingwezen voor jongeren tot achttien jaar onder te brengen in de Wet op het voortgezet onderwijs.

De leden, behorend tot de fractie van de C.P.N., herinnerden eraan dat zij reeds bij de behandeling van de regeringsnota Grosheide-Roolvink die aan de partiële leerplicht ten grondslag ligt (kamerstuk 10 904) als hun mening te kennen hadden gegeven, dat de zakelijke motivering van de gedeeltelijke leerplicht vooral neerkwam op de behoefte van de moderne onderneming aan beter gevormde arbeiders; deze vorming was een maatschappelijke noodzaak.

Inmiddels is gebleken dat de doorvoering van één dag gedeeltelijke leerplicht al op grote moeilijkheden voor de betrokken werkende jongeren stuitte omdat, aldus deze leden, de ondernemers niet bereid bleken de consequenties ervan te dragen. In veel gevallen zagen de ondernemers in het gedeeltelijk leerplichtig zijn een reden voor ontslag of, in geval van sollicitatie, een reden om niet tot aanneming van de betrokken jongeren over te gaan. De tot de C.P.N.-fractie behorende leden meenden op grond hiervan dat de voorstellen in het onderhavige wetsontwerp niet los te zien waren van kwesties als jeugdwerkloosheid en beloning. Voor hen was dan ook de voornaamste vraag hoe de regering denkt de arbeidsplaats van gedeeltelijk leerplichtige jongeren te kunnen garanderen. Deelt de minister niet de mening dat dit een kernvraag is? Welke maatregelen denkt de regering bijvoorbeeld in het kader van de bestrijding van de jeugdwerkloosheid te nemen tegen het door deze leden signaleerde veel voorkomende ontslag van werkende jongeren die hun gedeeltelijke leerplicht wensen te vervullen? En wat denkt de regering te kunnen doen om de gemeentebesturen in staat te stellen de naleving van de wet af te dwingen? Is het waar dat de gemeente-ambtenaren die met de controle op de naleving van de gedeeltelijke leerplicht zijn belast onvoldoende op de hoogte zijn van de leerplicht-technische en arbeidsrechtelijke consequenties van de betrokken wettelijke regelingen? Zo ja, kan de minister dan medelen welke maatregelen tot dusver ter bestrijding van dit euvel zijn genomen, en welke maatregelen hij hier nog denkt te nemen nu de tweede dag gaat worden ingevoerd? Welke maatregelen overweegt de regering om de financiële belangen van de gedeeltelijk leerplichtige werkende jongeren bij de invoering van de tweede dag veilig te stellen?

De financiële en maatschappelijke gevolgen die het naleven van de gedeeltelijke leerplicht voor de betrokken jongeren tot dusver heeft gehad deed de hier aan het woord zijnde leden betwijfelen, of deze jongeren het volgen van een tweede dag nog wel zullen kunnen opbrengen. Deelt de minister deze twijfel, en wat denkt hij in dit verband van een versnelde op-trekking van de algemene leerplichtige leeftijd?

Ook deze leden zouden van de minister willen vernemen welke criteria gehanteerd zullen worden bij de vaststelling van de regio's waarvoor de tweedaagse leerplicht niet zal gelden.

Voorts vroegen zij de minister welke maatregelen nodig zijn om de in het wetsontwerp beoogde regionale invoering versneld om te zetten in een integrale. Is het niet mogelijk te komen tot een eerdere integrale invoering dan voorzien?

De leden, behorend tot de fractie van het G.P.V., verklaarden niet gelukkig te zijn met het voorgestelde nieuwe artikel in de Leerplichtwet. Het kwam hun voor dat de toch al geringe populariteit van de verplichte vormingsdagen en het (mede als gevolg van het bewust achterwege laten van sanctiemogelijkheden door de wetgever) geringe morele gezag van de gedeeltelijke leerplicht nog verder zal afnemen als de verplichting gaat verschillen naar gelang van het landsdeel waar men woont, met bijvoorbeeld het gevolg dat van twee vijftienjarige werknemers in één bedrijf de één wel en de ander niet leerplichtig is doordat zij in verschillende gemeenten wonen. Hoe zal dit worden ervaren? Vreest de minister niet dat met name in de grensgebieden tussen beide regimes op de arbeidsmarkt discriminatie zal plaatsvinden ten nadele van hen voor wie de verplichte tweede vormingsdag geldt?

De hier aan het woord zijnde leden zeiden deze regionale differentiëring van een in wezen niet-regionale zaak te beschouwen als legislatief broddelwerk. Zij gaven er de voorkeur aan de verplichte tweede dag overal een jaar op te schorten, maar wel vast vrijwillige deelneming te propageren, vooral via de werkgevers, op plaatsen waar de vormingscentra over voldoende opvangmogelijkheden beschikken.

Ten slotte merkten deze leden op dat zij het opnemen van de tijdelijkheid in de Leerplichtwet zelf uit legislatief oogpunt weinig fraai vonden. Zou het niet beter zijn in artikel II te bepalen dat het nieuwe artikel 32a op 1 augustus 1974 weer vervalt?

De tot de fractie van de P.S.P. behorende leden stelden de vraag of de minister ontheffing van de verplichting tot het volgen van een tweede vormingsdag in bepaalde delen van het land niet in strijd acht met de bij het centraal akkoord gemaakte afspraak dat de tweede dag „waar mogelijk” zal worden ingevoerd. Deze leden sloten zich aan bij de van verscheidene kanten reeds gestelde vraag naar de criteria die gehanteerd zullen worden bij de bepaling van de landsdelen waarvoor de verplichting niet zal gelden. Kan de minister al meedelen welke delen van het land hij daarbij op het oog heeft?

De aan het woord zijnde leden verklaarden met nadruk dat naar hun mening bij een beperkte invoering budgettaire argumenten geen rol mogen spelen, waar het hier gaat om het (gedeeltelijk) inlopen van een reeds te lang bestaande achterstand in de ontwikkelingsmogelijkheden voor werkende jongeren. Alleen onderwijskundige criteria zullen hier mogen gelden.

In verband daarmee vroegen deze leden welke criteria gehanteerd zullen worden bij de beoordeling van door de vormingsinstituten in te dienen leerplannen en van de bevoegdheid en geschiktheid van de vormingsleiders. Wordt daarbij ook rekening gehouden met de adviezen van staf en leerlingen van de betrokken instituten? Welke vorm zal het overleg met de

betrokken organisaties en instituten krijgen? In hoeverre speelt de mening van de vertegenwoordigers van deze organisaties en instituten, dat de tweede dag vrijwel overal zou kunnen worden ingevoerd, bij de bepaling van het beleid een rol? Welke beroepsmogelijkheden heeft een instituut wanneer de beslissing van de regering anders uitvalt dan dit instituut had geadviseerd?

De aan het woord zijnde leden waren van mening dat er, gelet ook op de hierboven genoemde passage uit het centraal akkoord en de mening van de betrokken organisaties en instituten, aanleiding is om niet gehele landsdelen, maar uitsluitend individuele instituten uit te zonderen van de verplichte tweede vormingsdag voor vijftienjarigen. Zij gaven derhalve, indien niet tot intrekking van het wetsontwerp mocht worden overgegaan, de minister in overweging het voorgestelde artikel 32a als volgt te wijzigen:

„Bij algemene maatregel van bestuur kunnen onderwijsinstituten voor partieel leerplichtigen, op verzoek van die instituten dan wel op verzoek van de betrokken organisaties, worden aangewezen waar de verplichting, bedoeld in artikel 4c, eerste lid, tot 1 augustus 1974 niet geldt, voorzover deze verplichting is vastgesteld op meer dan één dag”.

Vastgesteld 18 juni 1973.

JONGELING

ABMA

HUTSCHEMAEKERS

MASMAN

LABAN

VONHOFF

GARDENIERS-BERENDSEN

HERMES

KLAASSENS-POSTEMA

VAN OOIJEN

VAN LEIJENHORST

VERMAAT

SMIT-KROES

WILBERS

VAN VEENENDAAL-VAN MEGGELEN

DE LEEUW

DEES

KRAAIJEVELD-WOUTERS

VAN DER HEEM-WAGEMAKERS.